

XORIY Tajribasi Asosida Pul Oqimlarini Samarali Boshqarishda Sifat Ko'rsatkichlarini Joriy Etish va Uni Takomillashtirish

Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0002-0789-2606

s.atamurodov@tsue.uz

Annotatsiya. Maqolada "pul oqimlari" mazmuniga muallifning ta'rifi kiritildi va pul oqimlarining qo'shimcha sifat ko'rsatkichlari taklif qilindi: intensivlik, likvidlik, muvozanatlilik. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda pul oqimlarini tahlil qilish metodologiyasining nazariy qoidalari to'ldirildi. Ya'ni, "pul oqimlari" mazmuniga muallifning ta'riflari berildi hamda pul oqimlarining qo'shimcha sifat ko'rsatkichlari ochiqlandi. Tadqiqot natijasida intensivlik, likvidlik, muvozanatlilik formulalari yordamida pul oqimlarini boshqarish, tahlil qilish tushunchalari takomillashtirildi.

Kalit so'zlar: pul oqimlari, intensivlik, likvidlik, muvozanatlilik, operatsion pul oqimlari, investitsion pul oqimlari, moliyaviy pul oqimlari.

ВНЕДРЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КАЧЕСТВА В ЭФФЕКТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ НА ОСНОВЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

Атамуродов Саидмурод Яхеевич

Ташкентский государственный

экономический университет

Аннотация. В статье введено авторское определение содержания "денежные потоки" и предложены дополнительные качественные показатели денежных потоков: интенсивность, ликвидность, сбалансированность. Дополнены теоретические положения методологии анализа денежных потоков в хозяйствующих субъектах. То есть, дано авторское определение содержания "денежных потоков" и раскрыты дополнительные качественные показатели денежных потоков. В результате исследования с помощью формул интенсивности, ликвидности, равновесия усовершенствованы понятия управления и анализа денежных потоков.

Ключевые слова: денежные потоки, интенсивность, ликвидность, сбалансированность, операционные денежные потоки, инвестиционные денежные потоки, финансовые денежные потоки.

IMPLEMENTATION AND IMPROVEMENT OF QUALITY INDICATORS IN EFFECTIVE CASH FLOW MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE

Atamuradov Saidmurod Yakhyoyevich
Tashkent State University of Economics

Annotation. *The article introduces the author's definition of the content of "cash flows" and suggests additional qualitative indicators of cash flows: intensity, liquidity, balance. The theoretical provisions of the methodology for analyzing cash flows in business entities have been supplemented. That is, the author's definition of the content of "cash flows" is given and additional qualitative indicators of cash flows are disclosed. As a result of the research, the concepts of management and analysis of cash flows have been improved using formulas of intensity, liquidity, and equilibrium.*

Key words: *cash flows, intensity, liquidity, balance, operational cash flows, investment cash flows, financial cash flows.*

Kirish.

Pul oqimlarini boshqarish har qanday tijorat korxonasining asosiy maqsadiga erishish, ya'ni foyda olishga hissa qo'shadigan moliyaviy vositadir.

Korxonada pul oqimlarini boshqarishning asosiy maqsadi naqd pulning yetarlilik darajasini aniqlash, naqd pul miqdorini maqbullashtirish va undan samarali foydalanishdir.

Korxonada korxonada faoliyatini boshqarishning asosiy jihatlari, ya'ni zaxiralar, uzoq muddatli aktivlar, debitorlik va kreditorlik qarzlari, kapitalni va boshqalarni boshqarishni qamrab oladigan pul oqimlarini boshqarish tizimini yaratishi lozim.

Korxonada pul oqimlarini boshqarish tizimi-bu belgilangan maqsadga erishish uchun korxonaning moliyaviy xizmati tomonidan mablag'lar oqimiga maqsadli, doimiy ta'sir ko'rsatadigan usullar, vositalar va usullar majmuidir.

Ko'rib chiqilayotgan tizimdagi boshqaruv obyekti turli xil iqtisodiy va moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan korxonaning pul oqimlari bo'lib, boshqaruv subyekti korxonaning moliyaviy xizmati hisoblanadi.

Korxonada pul oqimlarini boshqarish tizimining unsurlari sirasiga moliyaviy usullar va vositalar, tartibga solish, axborot va dasturiy ta'minot kiradi.

Pul oqimlarini samarali boshqarish kompaniyaning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xorij tajribasi bu sohada ko'plab qimmatli darslarni o'rgatadi. AQSH, Rossiya va O'zbekistondagi tajribalarni tahlil qilish orqali pul oqimlarini samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan sifat ko'rsatkichlari va ularni takomillashtirish usullarini o'rganish mumkin.

Adabiyotlar sharhi.

"Pul oqimlari" atamasiga berilgan ta'riflar turli olimlar va moliya bo'yicha mutaxassislar tomonidan turlicha izohlangan. Quyida ayrim olimlarning ta'riflari va manbalarini keltiramiz:

Jon Keyz (1995) aytishicha, "Pul oqimlari — bu biznesning pul kirimlari va chiqimlari o'rtasidagi farqdir" deb ta'rif berib o'tgan;

Yudjin F. Bringam va Maykl S. Erxardt (Eugene F. Brigham and Michael C. Ehrhardt)larning yondoshuviga ko'ra, - "Pul oqimlari — bu kompaniyaning operatsiyalar, investitsiyalar va moliyaviy faoliyati natijasidagi pul kirimlari va chiqimlari" mazmunidagi ta'rif bilan kifoyalangan (Brigham, Ehrhardt, 2013);

Richard A. Breyli, Styuart S. Mayers va Franklin Allen (Richard A. Brealey, Stewart C. Myers, and Franklin Allen)olimlarning bergan tarificha, - "Pul oqimlari — bu aktivlarni boshqarish jarayonida kelib tushadigan va sarflanadigan pul mablag'lari" tarifini ilgari qilgan (Brealey et al., 2018).

Jeysms K. Van Xorn va Djon M. Vaxovich (James C. Van Horne and John M. Wachowicz)lar esa, – “Pul oqimlari – bu kompaniyaning moliyaviy faoliyati natijasidagi pul tushumlari va chiqimlari” deb ta’rif berib o’tgan (Van, Wachowicz, 2005);

Bu ta’riflar va manbalar pul oqimlari atamasining turli yondashuvlari va izohlarini ko’rsatadi. Ular kompaniyalarning moliyaviy faoliyatini tushunish va tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi.

Maqolada mahalliy va xorijiy olim va mutaxassislarining iqtisodiy tahlilni tashkil etish nazariyasi va amaliyoti, boshqaruv maqsadlarida moliyaviy ma’lumotlarni baholash uchun tahliliy amallarni bajarish va o’rganilayotgan muammo bo’yicha mahalliy va xorijiy ilmiy-tadqiqot muassasalarining tavsiyalaridan kelib chiqib mualliflik qarashlari ilgari suriladi.

Pul oqimlarini samarali boshqarish masalalarini tadqiq qilishda mazkur maqolada guruhlash, taqqoslash kabi usullardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Pul oqimlarini samarali boshqarish uchun davlat dasturlari va qonunchilik muhim rol o’ynaydi. Mamlakatimizda davlat tomonidan ko’mak va imtiyozlar, islohotlar va xususiylashtirish jarayonlari pul oqimlarini samarali boshqarishga yordam beradi².

Dastlab pul oqimlarini tahlil qilish metodologiyasining nazariy qoidalari pul oqimlari va ularning xususan, kompaniyalar yoki tashkilotlar moliyaviy holatiga ta’sirini tushunish va baholashga qaratilgan. Bu qoidalar asosida quyidagilarni keltirish mumkin³:

1. Pul oqimlarining turlari:

Operatsion pul oqimlari (ishlab chiqarish va sotish jarayonlaridan tushumlar va xarajatlar);

Investitsion pul oqimlari (asosiy vositalar va boshqa aktivlar xaridlari va sotishlari);

Moliyaviy pul oqimlari (qarz mablag’lari olish va to’lash, aksiyalar chiqarish va dividendlar to’lash).

2. Pul oqimlarining ahamiyati:

Pul oqimlari kompaniyaning likvidligi va moliyaviy barqarorligini ko’rsatadi;

Pul oqimlari aktivlar va qarzlarni boshqarishda muhim rol o’ynaydi;

Pul oqimlari asosida kompaniyaning qiymati va sarmoyaviy jozibadorligi baholanadi.

3. Pul oqimlari tahlilining maqsadlari:

Kompaniyaning operatsiyalarini faoliyat baholash;

Moliyaviy holatni yaxshilash va pul oqimlarini samarali boshqarish bo’yicha qarorlar qabul qilish;

Investorlar va kreditorlar uchun ma’lumotlar taqdim qilish.

4. Tahlil usullari:

Vertikal va gorizontal tahlil: pul oqimlarining vaqt davomidagi o’zgarishlarini va boshqa moliyaviy ko’rsatkichlar bilan solishtirish.

Ko’rsatkichlar tahlili: likvidlik ko’rsatkichlari, samaradorlik ko’rsatkichlari, va boshqa pul oqimlari bilan bog’liq ko’rsatkichlarni tahlil qilish.

Foydalanuvchilar uchun tahlil: manfaatdor tomonlar (investorlar, kreditorlar, menejerlar) uchun pul oqimlari haqidagi ma’lumotlarni tahlil qilish.

5. Pul oqimlari va daromadlar:

Pul oqimlari daromad va foydadan farqli ravishda baholanadi, chunki pul oqimlari kompaniyaning haqiqiy pul holatini aks ettiradi;

² The Global Treasurer "Developments in International Cash Flow Management" The Global Treasurer (The Global Treasurer)

³ Santander Corporate & Investment Banking "Seven key considerations for Cash Management in 2024" Santander CIB (Santander CIB)

Pul oqimlari daromadlar bilan taqqoslanganda, likvidlik va moliyaviy barqarorlikni yaxshiroq ko'rsatadi.

6. Pul oqimlari prognozlash:

Pul oqimlarini prognozlash kompaniyaning kelajakdagi moliyaviy holatini baholash va rejalashtirishga yordam beradi.

Prognozlashda har xil ssenariylar va tavakkalchiliklar hisobga olinadi.

Bu nazariy qoidalar pul oqimlarini samarali tahlil qilish va boshqarish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Pul oqimlari kompaniyaning moliyaviy holatini, likvidligini va samaradorligini ko'rsatadi.

Pul oqimlarining tahlilini yanada to'liq va aniqlashtirish maqsadida qo'shimcha sifat ko'rsatkichlari taklif qilindi. Bu ko'rsatkichlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Intensivlik:

Intensivlik pul oqimlarining tezligi va hajmi bo'yicha baholanadi. Bu ko'rsatkich kompaniyaning pul oqimlari qanchalik tezlikda va qanday hajmda amalga oshirilishi haqida ma'lumot beradi.

Intensivlik ko'rsatkichi operatsion, investitsion va moliyaviy pul oqimlarining faoliyatiga nisbatan o'lchanadi.

2. Likvidlik:

Likvidlik pul oqimlarining kompaniyaning tez va samarali majburiyatlarini to'lash qobiliyatini ifodalaydi. Bu ko'rsatkich pul oqimlari va qiymatli qog'ozlarning pulga tez aylanishi qobiliyatini baholaydi.

Likvidlik ko'rsatkichi kompaniyaning qisqa muddatli moliyaviy muammolarni hal qilish qobiliyatini ko'rsatadi.

3. Muvozanatlilik:

Muvozanatlilik pul oqimlarining xarajatlar va tushumlar o'rtasidagi mutanosibligini ko'rsatadi. Bu ko'rsatkich kompaniyaning moliyaviy barqarorligini va tavakkalchiliklarini baholashga yordam beradi.

Muvozanatlilik kompaniyaning daromadlari va xarajatlarining samarali boshqarilishi natijasida pul oqimlari ham mutanosib ravishda boshqarilishini ta'minlaydi.

Bu qo'shimcha sifat ko'rsatkichlari pul oqimlarining tahlilini yanada to'liq va aniq qilishga yordam beradi, shuningdek, kompaniyaning moliyaviy holatini baholashda muhim ma'lumotlarni taqdim qiladi.

Pul oqimlari atamasi operatsiya, investitsiya va moliyalashtirish faoliyati jarayonlarida pul va uning ekvivalentlarining ijobiy va salbiy yo'naltirilgan oqimi sifatida belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, pul majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq to'lash uchun ularni yaratish va ulardan oqilona foydalanishning yetarli hajmini ta'minlash imkoniyati yaratiladi. Pul oqimlari faoliyati:

1. Operatsion faoliyat:

Operatsion pul oqimlari kompaniyaning asosiy faoliyatidan kelib tushadigan tushumlar va xarajatlarni o'z ichiga oladi. Bu pul oqimlari kompaniyaning kundalik ish faoliyatini moliyalashtirishga mo'ljallangan.

Misol: sotuvdan tushumlar, tovarlar va xizmatlar uchun to'lovlar, maoshlar va ish haqlari, operatsiya xarajatlari.

2. Investitsion faoliyat:

Investitsion pul oqimlari kompaniyaning asosiy vositalar va boshqa uzoq muddatli aktivlarga sarmoya qilish jarayonlaridagi pul kirimlari va chiqimlarini o'z ichiga oladi.

Misol: asosiy vositalar sotib olish, aktivlarni sotish, investitsiyalardan tushumlar.

3. Moliyalashtirish faoliyati:

Moliyalashtirish pul oqimlari kompaniyaning moliyaviy majburiyatlarini bajarish yoki moliyaviy manbalarni yaratish jarayonlaridagi pul kirimlari va chiqimlarini o'z ichiga oladi.

Misol: qarz mablag'lari olish, aksiyalar chiqarish, dividendlar to'lash, qarzlarni qaytarish.

Pul oqimlarini samarali boshqarish kompaniyaga o'z pul majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq to'lash imkoniyatini yaratadi. Bu yerda e'tibor qaratilgan jihatlar quyidagilardan iborat:

Pul oqimlarining rejalashtirilishi va prognoz qilinishi: Kompaniya o'z pul oqimlarini rejalashtirishi va kelgusidagi pul tushumlari va chiqimlarini prognoz qilishi zarur.

Pul majburiyatlarini boshqarish: Kompaniya o'z pul majburiyatlarini boshqarishi va o'z vaqtida to'lash imkoniyatini ta'minlashi lozim.

Ijobiy pul oqimlarini ta'minlash: Kompaniya doimiy ijobiy pul oqimlarini ta'minlashi va likvidlikni saqlashi kerak.

Bu usullar kompaniyaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uzoq muddatli o'sish va rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun muhimdir.

Taklif qilinayotgan takomillashtirilgan konsepsiyaning asosiy farqi shundaki, u xo'jalik yurituvchi subyektlarning pul oqimlarini tahlil qilish va pul mablag'larini boshqarish samaradorligini oshirish uchun boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish uchun asos sifatida xizmat qiladi.

Takomillashtirilgan konsepsiyaning asosiy jihatlari:

1. Har tomonlama tahlil:

Operatsion, investitsiya va moliyalashtirish faoliyatlari jarayonlaridagi pul oqimlarini aniq tahlil qilish.

Ijobiy va salbiy yo'naltirilgan pul oqimlarini ajratib ko'rsatish va ularning kompaniya moliyaviy holatiga ta'sirini baholash.

2. Samaradorlikni oshirish:

Pul mablag'larini boshqarish samaradorligini oshirish uchun takliflar berish.

Pul oqimlarining intensivlik, likvidlik va muvozanatlilik ko'rsatkichlarini tahlil qilish orqali boshqaruv qarorlarini takomillashtirish.

3. Boshqaruv qarorlarini qabul qilish:

Pul oqimlarini samarali boshqarish asosida moliyaviy qarorlar qabul qilish.

Pul majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq to'lash uchun yetarli hajmda pul mablag'larini yaratish va ulardan oqilona foydalanish imkoniyatini ta'minlash.

4. Rejalashtirish va prognozlash:

Pul oqimlarini rejalashtirish va prognoz qilish orqali kelgusidagi moliyaviy majburiyatlarni bajarishga tayyorgarlik ko'rish.

Pul oqimlari ssenariylarini ishlab chiqish va ularning tavakkalchiliklarini baholash.

5. Ijobiy pul oqimlarini ta'minlash:

Ijobiy pul oqimlarini doimiy ravishda ta'minlash orqali kompaniyaning likvidligini va moliyaviy barqarorligini saqlash.

Pul oqimlari orqali sarmoyaviy jozibadorlikni oshirish va kompaniya qiymatini ko'tarish.

Bu takomillashtirilgan konsepsiya xo'jalik yurituvchi subyektlarga o'z pul oqimlarini samarali boshqarishga yordam beradi va ularning moliyaviy qarorlarini yanada asoslangan va strategik qilishga imkon yaratadi. Tahlil va boshqaruvning ushbu yondashuvi kompaniyaning umumiy moliyaviy holatini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, uzoq muddatli barqarorlik va rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Pul oqimlarini boshqarish va moliyaviy menejment bo'yicha O'zbekiston Respublikasi, Rossiya va AQSH tajribasini taqqoslash ushbu davlatlardagi moliyaviy boshqaruv usullarining turli jihatlarini tushunishga yordam beradi. Quyida har bir mamlakatdagi tajriba va ularning o'ziga xos xususiyatlari haqidagi ma'lumotlar keltirilgan:

1. O'zbekiston Respublikasi misolida.

Xususiyatlari: O'zbekistonda moliyaviy boshqaruv asosan davlat nazoratida bo'lib, bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda.

Qonunchilik: Moliyaviy boshqaruv va buxgalteriya hisobi bo'yicha maxsus qonunlar va me'yoriy hujjatlar mavjud.

Amaliyot: Kompaniyalar moliyaviy hisobotlarni milliy buxgalteriya standartlari (NSBU) asosida tayyorlaydilar.

Tajriba: Intensivlikni oshirish va naqd pul aylanmasini tezlashtirish uchun davlat dasturlari joriy qilinmoqda.

Likvidlikni ta'minlash uchun davlat tomonidan moliyaviy ko'mak va imtiyozlar taqdim etiladi. Xarajatlarni nazorat qilish va byudjetlashtirish uchun avtomatlashtirilgan tizimlar joriy qilinayotgani kuzatilmqda.

2. Rossiya Federatsiyasi misolida.

Xususiyatlari: Rossiyada moliyaviy boshqaruv markazlashtirilgan tizimga ega bo'lib, davlat nazorati sezilarli darajada saqlanib qolgan.

Qonunchilik: Rossiyada moliyaviy hisobotlar xalqaro buxgalteriya standartlari (IFRS) asosida tayyorlanadi.

Amaliyot: Kompaniyalar moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta'minlash uchun elektron hisob-kitob tizimlaridan foydalanadi.

Tajriba: Intensivlikni oshirish uchun kompaniyalar innovatsion va texnologik yechimlardan foydalanmoqda.

Likvidlikni ta'minlash uchun banklar va moliyaviy institutlar bilan yaqin hamkorlik o'rnatilgan.

Xarajatlarni nazorat qilish uchun outsorsing va maslahat xizmatlari keng qo'llaniladi.

3. AQSH misolida.

Xususiyatlari: AQSHda moliyaviy boshqaruv juda ham shaffof va bozor iqtisodiyotining yuqori darajada rivojlanganligi bilan ajralib turadi.

Qonunchilik: AQSHda moliyaviy hisobotlar xalqaro buxgalteriya standartlari (GAAP) asosida tayyorlanadi.

Amaliyot: Kompaniyalar moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta'minlash uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanadi.

Tajriba: Intensivlikni oshirish uchun bozor va marketing tadqiqotlari keng qo'llaniladi. Likvidlikni ta'minlash uchun keng turdagi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar mavjud. Xarajatlarni nazorat qilish uchun real vaqtdagi hisob-kitob va tahlil tizimlari foydalaniladi.

Taqqoslash xulosalari:

1. **Intensivlik:** O'zbekiston va Rossiyada intensivlikni oshirish uchun davlat dasturlari va imtiyozlar joriy qilinayotgan bo'lsa, AQSHda bozor tadqiqotlari va innovatsion yechimlar keng qo'llaniladi.

2. **Likvidlik:** O'zbekistonda davlat tomonidan moliyaviy ko'mak ko'rsatilsa, Rossiyada banklar va moliyaviy institutlar bilan hamkorlik muhim. AQSHda esa keng turdagi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar mavjud.

3. Muvozanatlilik:

Har uchala mamlakatda ham xarajatlarni nazorat qilish muhim, lekin AQSHda real vaqtdagi hisob-kitob va tahlil tizimlari keng qo'llaniladi, Rossiya va O'zbekistonda esa avtomatlashtirilgan tizimlar joriy qilinmoqda.

O'zbekiston Respublikasi, Rossiya Federatsiyasi va AQSH tajribalarini o'rganish va taqqoslash natijasida har bir mamlakatdagi o'ziga xos xususiyatlar va moliyaviy boshqaruv usullarini tushunish mumkin. Bu tajribalardan o'rganish orqali xo'jalik yurituvchi subyektlar o'z moliyaviy samaradorligini oshirish va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash uchun ko'plab amaliy yechimlarni qo'llashlari mumkin.

O'zbekiston, Rossiya va AQSHning pul oqimlarini boshqarish bo'yicha tajribalari va yondashuvlari taqqoslab, mualliflik ishlanmasi tayyorlangan (1-jadval).

Yuqoridagi jadvalda keltirib o'tilgan davlatlar o'rtasidagi asosiy farqlarni tushunish va har birining pul oqimlari yoki, moliyaviy boshqaruv usullarini tahlil qilish uchun qulay shaklni taqdim etadi.

O'zbekiston, Rossiya va AQSHning pul oqimlarini boshqarish bo'yicha tajribalari va yondashuvlarini taqqoslanishi

Tadqiqot jihati	O'zbekiston Respublikasi	Rossiya Federatsiyasi	AQSH
Intensivlik	Davlat dasturlari va imtiyozlar, avtomatlashtirilgan tizimlar joriy qilinmoqda	Innovatsion va texnologik yechimlar, elektron hisob-kitob tizimlari	Bozor tadqiqotlari va innovatsion yechimlar
Likvidlik	Davlat tomonidan moliyaviy ko'mak va imtiyozlar	Banklar va moliyaviy institutlar bilan hamkorlik	Keng turdagi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar
Muvozanatlilik	Avtomatlashtirilgan tizimlar joriy qilinmoqda	Autsorsing va maslahat xizmatlari	Real vaqtdagi hisob-kitob va tahlil tizimlari

Manba: adabiyotlar tahlili asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Bizning fikrimizcha, O'zbekiston, Rossiya va AQSHning pul oqimlarini boshqarish tajribalarini taqqoslashda bir qancha kamchiliklar mavjud bo'lishi mumkin. Quyida shu kamchiliklarni bayon etishga harakat qilaman:

1. Axborotning kompleksligi

Kamchilik: Axborotlar yetarli darajada kompleks emasligi va turli manbalardan olingan ma'lumotlardan to'liq foydalanilmagan bo'lishi mumkin.

Yechim: Tahlilni yanada kompleks va chuqurroq qilish uchun turli manbalardan olingan ma'lumotlarni qo'shish, shuningdek, ekspert fikrlarini inobatga olish lozim.

2. Har bir mamlakatning o'ziga xos sharoitlari

Kamchilik: Har bir mamlakatning iqtisodiy, siyosiy va qonunchilik sharoitlari turlicha bo'lib, bu tahlilga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, O'zbekistonning bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni, Rossiyaning markazlashtirilgan boshqaruv tizimi va AQSHning shaffof bozor iqtisodiyoti o'rtasidagi farqlar.

Yechim: Har bir mamlakatning o'ziga xos sharoitlari va moliyaviy tizimlarini inobatga olgan holda tahlilni o'tkazish. Masalan, har bir mamlakatning iqtisodiy vaziyatini tahlil qilish va uning pul oqimlariga ta'sirini hisobga olish.

3. Davlat dasturlari va siyosatining ta'siri

Kamchilik: Davlat dasturlari va siyosatlarining pul oqimlariga ta'siri yetkazilmagan bo'lishi mumkin. Masalan, davlat tomonidan ko'rsatiladigan imtiyozlar va ko'maklar o'rganilmagan bo'lishi mumkin.

Yechim: Davlat dasturlari va siyosatlarining kompaniyalar pul oqimlariga ta'sirini chuqurroq o'rganish va tahlil qilish.

4. Xususiy sektor va kichik biznesning roli

Kamchilik: Xususiy sektor va kichik biznesning pul oqimlari boshqaruvidagi roli kamroq o'rganilgan bo'lishi mumkin.

Yechim: Xususiy sektor va kichik biznesning pul oqimlari boshqaruvidagi rolini chuqurroq tahlil qilish, ularning muammolarini va imkoniyatlarini o'rganish.

5. Tahlilning dinamikasi

Kamchilik: Pul oqimlarining dinamikasini va vaqt davomidagi o'zgarishlarini to'liq o'rganmaslik.

Yechim: Pul oqimlarining vaqt davomidagi o'zgarishlarini va ularning dinamikasini tahlil qilish, bu orqali kelgusidagi prognozlarni yaxshilash.

6. Tadqiqot usullari va ma'lumot manbalari

Kamchilik: Tadqiqot usullari va ma'lumot manbalari yetarli darajada shaffof emasligi.

Yechim: Tadqiqot usullarini aniq va shaffof qilish, ma'lumot manbalarini ko'rsatish va ularning ishonchliligini ta'minlash.

Fikrimcha, ushbu kamchiliklarni inobatga olgan holda tahlilni yanada takomillashtirish mumkin va buning uchun barcha imkoniyatlar yetardi deb o'ylayman. Bu orqali O'zbekiston, Rossiya va AQSHning pul oqimlarini boshqarish tajribalarini to'liqroq va aniqroq baholash mumkin bo'ladi.

Pul oqimlarini boshqarish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi, Rossiya Federatsiyasi va AQSHdagi yangiliklar quyidagichadir (Treasurer, 2023):

O'zbekistonda moliyaviy boshqaruv bo'yicha so'nggi yangiliklar ko'ra, mamlakat islohotlarni davom ettirib, iqtisodiy sektorlarni liberallashtirish va xususiy sektor imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan qadamlar tashlamoqda. 2023 yilda iqtisodiy o'sish 6%ga etdi, inflyatsiya esa so'nggi yetti yil ichida eng past darajaga tushdi (Brealey, et al. 2018). Joriy holat va kelgusi rejalarining asosiy maqsadlari xususiy sektorda ish o'rinlarini ko'paytirish, inson kapitalini rivojlantirish va ekologik barqarorlikni ta'minlashdir.

Rossiya federatsiyasida innovatsion va texnologik yechimlar pul oqimlarini boshqarishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ko'plab kompaniyalar elektron hisob-kitob tizimlarini joriy qilish orqali samaradorlikni oshirmoqda. Rossiyada banklar va moliyaviy institutlar bilan yaqin hamkorlik joriy majburiyatlarni to'lash qobiliyatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi (Treasurer, 2023).

AQSHda pul oqimlarini boshqarishda avtomatlashtirish va texnologiyaning ahamiyati katta. Generativ sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan yechimlar orqali xalqaro pul oqimlarini boshqarish tizimi inqilobiy o'zgarishlar ko'rmoqda. Bu texnologiyalar kompaniyalarga pul oqimlarini prognoz qilishda yuqori aniqlikni ta'minlaydi va moliyaviy operatsiyalarni samarali boshqarishga yordam beradi (Treasurer, 2023).

Kamchiliklar va choralar

1. Kompleks axborot etishmasligi:

Chora: Turli manbalardan axborotlarni to'plash va ularni chuqurroq tahlil qilish.

2. Iqtisodiy, siyosiy va qonunchilik sharoitlarining farqliligi:

Chora: Har bir mamlakatning o'ziga xos sharoitlarini hisobga olgan holda tahlil o'tkazish.

3. Davlat dasturlari va siyosatlarining ta'siri:

Chora: Davlat dasturlari va siyosatlarining pul oqimlariga ta'sirini chuqurroq o'rganish.

4. Xususiy sektor va kichik biznes rolini tahlil qilish:

Chora: Xususiy sektor va kichik biznesning pul oqimlari boshqaruvidagi rolini chuqurroq o'rganish.

5. Pul oqimlarining dinamikasini tahlil qilish:

Chora: Vaqt davomidagi o'zgarishlarni va dinamikasini tahlil qilish.

6. Tadqiqot usullari va ma'lumot manbalari:

Chora: Tadqiqot usullarini aniq va shaffof qilish.

Ushbu kamchiliklarni hal etish va yangiliklarni inobatga olish orqali pul oqimlarini boshqarish samaradorligini oshirish va kompaniyalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash mumkin.

Yuqorida taklif qilinayotgan takomillashtirilgan konsepsiya pul oqimlari to'g'risida yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlarni tayyorlash muhimligini oshiradi. Buning sababi shundaki, to'g'ri va aniq tahliliy ma'lumotlar xo'jalik yurituvchi subyektlarga o'z pul oqimlarini samarali boshqarish va moliyaviy qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlarning ahamiyati:

1. Samarali boshqaruv qarorlari qabul qilish:

Yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlar asosida qabul qilingan qarorlar kompaniyaning moliyaviy barqarorligini va rentabelligini oshirishga yordam beradi.

Moliyaviy majburiyatlarni o'z vaqtida va to'liq bajarish imkoniyatini yaratadi.

2. To'g'ri prognozlash va rejalashtirish:

Tahliliy ma'lumotlar kelgusidagi pul oqimlarini prognoz qilishda aniqlik va ishonchlilikni ta'minlaydi.

Pul oqimlari ssenariylarini tuzish va ularning tavakkalchiliklarini baholashga yordam beradi.

3. Ijobiy pul oqimlarini ta'minlash:

Yuqori sifatli ma'lumotlar asosida pul oqimlarining ijobiy yo'nalishini saqlash va ularni doimiy ravishda yaxshilash imkoni yaratiladi.

Kompaniyaning likvidligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

4. Ishonchlik va shaffoflik:

Yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlar kompaniyaning moliyaviy hisobotlari va hisob-kitoblarini ishonchli va shaffof qilishga yordam beradi.

Investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun aniq va ishonchli ma'lumotlar taqdim qiladi.

5. Foydali ko'rsatkichlar va indekslar:

Tahliliy ma'lumotlar asosida kompaniyaning moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar va indekslar ishlab chiqish mumkin.

Bu ko'rsatkichlar va indekslar kompaniyaning moliyaviy holatini, rentabelligini va samaradorligini baholashda yordam beradi.

Yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlarni tayyorlash pul oqimlari boshqaruvining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu ma'lumotlar kompaniyaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, pul majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish va uzoq muddatli rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun asos bo'ladi. Tahliliy ma'lumotlar asosida qabul qilingan boshqaruv qarorlari kompaniyaning moliyaviy holatini yaxshilashga va sarmoyaviy jozibadorligini oshirishga yordam beradi.

Pul oqimlarining sifat xususiyatlari quyidagilar:

Intensivlik: Pul oqimlarining tezligi va hajmi bo'yicha baholanadi. Bu ko'rsatkich kompaniyaning pul oqimlari qanchalik tezlikda va qanday hajmda amalga oshirilishi haqida ma'lumot beradi. Intensivlik ko'rsatkichi operatsion, investitsion va moliyaviy pul oqimlarining faoliyatiga nisbatan o'lchanadi.

Likvidlik: Kompaniyaning tez va samarali majburiyatlarini to'lash qobiliyatini ifodalaydi. Bu ko'rsatkich pul oqimlari va qiymatli qog'ozlarning pulga tez aylanishi qobiliyatini baholaydi. Likvidlik ko'rsatkichi kompaniyaning qisqa muddatli moliyaviy muammolarni hal qilish qobiliyatini ko'rsatadi.

Muvozanatlilik: Muvozanatlilik pul oqimlarining xarajatlar va tushumlar o'rtasidagi mutanosibligini ko'rsatadi. Bu ko'rsatkich kompaniyaning moliyaviy barqarorligini va tavakkalchiliklarini baholashga yordam beradi.

Muvozanatlilik kompaniyaning daromadlari va xarajatlarining samarali boshqarilishi natijasida pul oqimlari ham mutanosib ravishda boshqarilishini ta'minlaydi.

Bu sifat xususiyatlari pul oqimlarini samarali boshqarish va kompaniyaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun muhimdir.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning pul oqimlari — bu operatsion, investitsiya va moliyalashtirish faoliyati jarayonida pul va uning ekvivalentlarining ijobiy va salbiy yo'naltirilgan oqimi bo'lib, ularni ishlab chiqarish va pulni o'z vaqtida va to'liq to'lash uchun foydalanishning yetarli hajmini ta'minlaydi.

Taklif qilinayotgan takomillashtirilgan konsepsiya pul oqimlari to'g'risida yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlarni tayyorlash muhimligini oshiradi. Buning sababi shundaki, to'g'ri va aniq

tahliliy ma'lumotlar xo'jalik yurituvchi subyektlarga o'z pul oqimlarini samarali boshqarish va moliyaviy qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqori sifatli tahliliy ma'lumotlar asosida qabul qilingan qarorlar kompaniyaning moliyaviy barqarorligini va rentabelligini oshirishga yordam beradi. Ular pul oqimlarining prognoz qilinishini, rejalashtirilishi va boshqarilishida aniqlik va ishonchlilikni ta'minlaydi. Pul oqimlari tahlili va boshqaruvi kompaniyaning uzoq muddatli barqarorligi va rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Bu takomillashtirilgan konsepsiya xo'jalik yurituvchi subyektlarga o'z pul oqimlarini samarali boshqarishga yordam beradi va ularning moliyaviy qarorlarini yanada asoslangan va strategik qilishga imkon yaratadi. Tahlil va boshqaruvning ushbu yondashuvi kompaniyaning umumiy moliyaviy holatini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, uzoq muddatli barqarorlik va rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Pul oqimining intensivligi xo'jalik yurituvchi subyektlarning faol moliyaviy-xo'jalik faoliyati natijasida mablag'larni qabul qilish va sarflashning yuqori chastotasi bilan tavsiflanadi. Bu, o'z navbatida, pul oqimining intensivligi naqd pul va uning ekvivalentlarining yuqori aylanmasi bilan birga keladi.

Intensivlik — bu pul oqimlarining tezligi va hajmi bo'yicha baholanadigan ko'rsatkichdir. Bunda xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun pul oqimlarining intensivligi quyidagi jihatlari bilan ahamiyatlidir:

1. Chastotasi:

Pul kiritilishi va chiqimlarining qanchalik tez-tez yuz berishi. Faol moliyaviy-xo'jalik faoliyatida bu chastota yuqori bo'ladi.

2. Hajmi:

Qabul qilingan va sarflangan pul mablag'larining hajmi. Intensiv pul oqimlarida bu hajm katta bo'ladi.

3. Aylanma:

Naqd pul va uning ekvivalentlarining tez aylanishi. Aylanmaning yuqori bo'lishi intensivlikni oshiradi.

Pul oqimlarining intensivligi kompaniyaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatida quyidagi jihatlarni ko'rsatadi:

Faoliyat samaradorligi:

Yuqori intensivlik kompaniyaning faol va samarali ishlayotganligini, kiritilish va chiqimlarni tez-tez amalga oshirayotganligini ko'rsatadi.

Likvidlik:

Intensiv pul oqimlari kompaniyaning yuqori likvidligini ta'minlaydi, bu esa moliyaviy majburiyatlarni o'z vaqtida va to'liq to'lash imkoniyatini beradi.

Moliyaviy barqarorlik:

Yuqori intensiv pul oqimlari kompaniyaning moliyaviy barqarorligi va rentabelligini oshirishga yordam beradi.

Rejalashtirish va prognozlash:

Intensiv pul oqimlari kelgusidagi pul tushumlari va chiqimlarini aniq prognoz qilish imkonini beradi.

Pul oqimlarining intensivligi xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun muhim ko'rsatkich bo'lib, u kompaniyaning faol moliyaviy-xo'jalik faoliyati natijasida mablag'larni qabul qilish va sarflashning yuqori chastotasi bilan tavsiflanadi. Bu, o'z navbatida, kompaniyaning likvidligi, moliyaviy barqarorligi va samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning pul oqimining likvidligi tijorat tashkilotini joriy majburiyatlarni to'lash bilan bog'liq bo'lgan ma'lum bir sanada ularni sarflash uchun zarur miqdorda mablag' olish bilan ta'minlashni tavsiflaydi.

Likvidlik-bu pul oqimlarining kompaniyaning tez va samarali majburiyatlarini to'lash qobiliyatini ifodalaydigan ko'rsatkich. Xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun pul oqimlarining likvidligi quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. **Mavjudlik**:Tijorat tashkilotiga joriy majburiyatlarni to'lash uchun zarur bo'lgan naqd pul yoki uning ekvivalentlarining mavjudligi.

2. **Vaqtlik**:Joriy majburiyatlarni belgilangan muddatlarda to'lash qobiliyati. Likvidlik ko'rsatkichi bu mablag'larni o'z vaqtida jamg'arish va sarflash imkoniyatini ko'rsatadi.

3. **Qobiliyat**:Kompaniyaning pul majburiyatlarini samarali to'lash qobiliyati. Likvidlik kompaniyaning moliyaviy majburiyatlarni to'lash imkoniyatini baholaydi.

Likvidlikning ahamiyati bu pul oqimlarining likvidligi kompaniyaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatida quyidagi jihatlarni ko'rsatadi. Ya'ni:

Joriy majburiyatlarni to'lash: Likvidlik kompaniyaning qisqa muddatli moliyaviy majburiyatlarni o'z vaqtida va to'liq to'lash qobiliyatini ta'minlaydi.

Moliyaviy barqarorlik: Yuqori likvidlik kompaniyaning moliyaviy barqarorligini saqlashga yordam beradi, bu esa ishonchlilikni oshiradi.

Tavakkalchilikni kamaytirish: Likvidlik kompaniyaning moliyaviy muammolardan himoya qilish qobiliyatini oshiradi, bu esa tavakkalchiliklarni kamaytiradi.

Rejalashtirish va prognozlash: Likvidlik ko'rsatkichi kompaniyaning pul oqimlarini rejalashtirish va prognoz qilishda muhim rol o'ynaydi.

Pul oqimlarining likvidligi xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holatini yaxshilash va joriy majburiyatlarni o'z vaqtida bajarishga yordam beradigan muhim ko'rsatkichdir. Bu ko'rsatkich kompaniyaning pul mablag'larini samarali boshqarish, moliyaviy barqarorligini saqlash va tavakkalchiliklarni kamaytirish uchun asosiy ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy menejmentni axborot bilan ta'minlash xo'jalik yurituvchi subyektlarning pul oqimi balansi tahlil qilingan davrda ularning sarf-xarajatlarini amalga oshirish uchun zarur miqdordagi mablag'larni olishning yetarliligini tavsiflaydi.

Moliyaviy menejmentni axborot bilan ta'minlash kompaniyaning moliyaviy holatini yaxshilash, pul oqimlarini samarali boshqarish va moliyaviy qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

Pul oqimlarining balansi kompaniyaning pul tushumlari va chiqimlari o'rtasidagi muvozanatni ko'rsatadi.

Balans tahlili orqali kompaniyaning sarf-xarajatlarni amalga oshirish uchun zarur miqdordagi mablag'larni olish imkoniyati baholanadi.

Moliyaviy menejmentni axborot bilan ta'minlash jarayonidagi ma'lumotlar aniq va ishonchli bo'lishi lozim.

Axborotning aniqligi kompaniyaning moliyaviy qarorlarini to'g'ri qabul qilishda muhimdir.

Pul oqimlarining balansi va moliyaviy holat tahlili ma'lum bir davr mobaynida olib boriladi.

Davriy tahlil orqali kompaniyaning moliyaviy holatini to'liq tushunish va prognoz qilish mumkin.

Kompaniyaning sarf-xarajatlarini amalga oshirish uchun zarur miqdordagi mablag'larni olish imkoniyati baholanadi.

Mablag'larning yetarliligi kompaniyaning moliyaviy barqarorligi va samaradorligini ta'minlash uchun muhimdir.

Moliyaviy menejment axboroti kompaniyaning pul oqimlarini samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Quyidagi jihatlari moliyaviy menejment axborotining ahamiyatini ko'rsatadi:

Aniq va ishonchli axborot asosida moliyaviy qarorlar qabul qilish kompaniyaning moliyaviy barqarorligini oshirishga yordam beradi.

Moliyaviy menejment axboroti kompaniyaning kelgusidagi pul oqimlarini rejalashtirish va prognoz qilishda muhimdir.

Axborot kompaniyaning moliyaviy faoliyatini nazorat qilish va undagi muammolarni barvaqt aniqlashda yordam beradi.

Moliyaviy menejment axboroti kompaniyaning strategik rejalarini ishlab chiqish va ularni amalga oshirishda asos bo'ladi.

Moliyaviy menejmentni axborot bilan ta'minlash kompaniyaning pul oqimi balansi tahlil qilingan davrda ularning sarf-xarajatlarini amalga oshirish uchun zarur miqdordagi mablag'larni olishning yetarliligini ta'minlaydi. Bu axborot asosida kompaniyaning moliyaviy qarorlarini to'g'ri qabul qilish, moliyaviy barqarorligini saqlash va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash mumkin bo'ladi.

Shunday qilib, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Xo'jalik yurituvchi subyektlarning "pul oqimlari" tushunchasining mazmunini uning sifat xususiyatlari nuqtai nazaridan aniqlashtirish uchun taqdim etilgan yondashuv pul oqimlarini tahlil qilish va ularning samaradorligini oshirish maqsadida yuqori sifatli buxgalteriya hisobi va tahliliy ma'lumotlarni shakllantirishga va xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini samarali boshqarishda yordam beradi.

Tadqiqotning asosiy natijasi shuni ko'rsatadiki, pul oqimlarining sifat xususiyatlari asosida aniqlashtirilgan tushuncha va uni tahlil qilishdagi yondashuv xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Yuqori sifatli buxgalteriya hisobi va tahliliy ma'lumotlar asosida qabul qilingan boshqaruv qarorlari kompaniyaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uzoq muddatli rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Pul oqimlarining intensivlik, likvidlik va muvozanatlilikini baholashda qo'llaniladigan formulalar mavjud. Bu formulalar xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holatini aniqlash va baholashda yordam beradi.

1. Intensivlik: Intensivlik ko'rsatkichi pul oqimlarining tezligi va hajmini o'lchash uchun quyidagi formula orqali aniqlanishi mumkin:

$$I = \frac{PTChH}{VD} \quad (1)$$

Bu yerda:

I — intensivlik; PTChH — pul tushumlari yoki chiqimlari hajmini (ma'lum bir davrdagi pul oqimlarining umumiy hajmi); VD—vaqt davridir (pul oqimlari baholangan davr (odatda oylik, choraklik yoki yillik bo'ladi)).

1. Likvidlik: Joriy likvidlik koeffitsiyenti joriy aktivlar va joriy majburiyatlar o'rtasidagi munosabatni ko'rsatadi:

$$JLK = \frac{JA}{JM} \quad (2)$$

Bu yerda:

JLK — joriy likvidlik koeffitsiyenti; JA — joriy aktivlar (bir yil ichida naqd pulga aylanishi mumkin bo'lgan aktivlar (naqd pul, hisob-varaqa tushumlari, zaxiralar)); JM — joriy majburiyatlar (bir yil ichida to'lanishi kerak bo'lgan majburiyatlar (qisqa muddatli qarzlar, kreditorlik qarzlari)).

3. Muvozanatlilik: Muvozanatlilik ko'rsatkichi pul tushumlari va chiqimlari o'rtasidagi mutanosiblikni baholash uchun quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$M = \frac{PT}{PCh} \quad (3)$$

Bu yerda:

M- muvozanatlilik; PT — pul tushumlari (ma'lum bir davrda kiritilgan pul mablag'lari.); PCh-pul chiqimlari (ma'lum bir davrda sarflangan pul mablag'lari tushuniladi).

Ushbu (1), (2) va (3) formulalarni qo'llagan holda xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida pul oqimlarining intensivlik, likvidlik va muvozanatlilik ko'rsatkichlarini aniqlash

va baholashga yordam beradi. Ular subyektning moliyaviy holatini to'laqonli tushunish va samarali moliyaviy boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar.

Xorij tajribasini o'rganish asosida pul oqimlarini samarali boshqarishda taklif qilinayotgan sifat ko'rsatkichlari va ularni yanada takomillashtirish usullarini o'zlashtirish xo'jalik yurituvchi kompaniyalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun muhimdir. Intensivlik, likvidlik va muvozanatlilik ko'rsatkichlarini yaxshilash orqali kompaniyalar o'z pul oqimlarini samarali boshqara oladilar va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlay oladilar.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning pul oqimlarini baholash va samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar borasida quyidagi takliflarni berish mumkin:

1. Intensivlikni oshirish, bunda pul oqimlarining tezligi va hajmini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni qo'llash mumkin. ya'ni:

Sotuvlarni kuchaytirish: Marketing va reklama kampaniyalarini kuchaytirish, mijozlar bazasini kengaytirish orqali sotuvlarni oshirish.

Hisob-kitob tizimlarini yaxshilash: Naqd pul oqimlarini tezlashtirish uchun elektron to'lov tizimlarini joriy qilish, debitorlik qarzlarni kamaytirish.

Muloqotni yaxshilash: Mijozlar bilan yaqin muloqot va munosabatlarni o'rnatish, ularni tez to'lovlar qilishga rag'batlantirish.

2. Likvidlikni ta'minlash borasida kompaniyaning joriy majburiyatlarini o'z vaqtida to'lash qobiliyatini ta'minlash uchun quyidagi chora-tadbirlarni qo'llash mumkin. ya'ni:

Rezerv fond yaratish: Joriy majburiyatlarni to'lash uchun rezerv fondlarini yaratish.

Qarzlarni samarali boshqarish: Qarzlarning muddatini uzaytirish yoki qayta moliyalashtirish orqali joriy majburiyatlarni kamaytirish.

Likvid aktivlarni saqlash: Oson naqdlashtiriladigan aktivlarni saqlash va ularni tez pulga aylantirish imkoniyatini ta'minlash.

3. Muvozanatlilikni ta'minlashda esa, pul tushumlari va chiqimlari o'rtasidagi mutanosiblikni saqlash uchun quyidagi chora-tadbirlarni qo'llash mumkin:

Byudjetlashtirish: Aniq va realistik byudjetlarni tuzish, pul tushumlari va chiqimlarini rejalashtirish.

Xarajatlarni nazorat qilish: Xarajatlarni muntazam nazorat qilish va ularni samarali boshqarish.

Operatsion samaradorlik: Operatsion jarayonlarni optimallashtirish va samaradorligini oshirish.

Taqdim qilingan yondashuvlarni joriy qilish asnosida esa:

Tahlil va monitoring: Yuqoridagi formulalar va ko'rsatkichlar asosida pul oqimlarini muntazam tahlil qilish va monitoring qilish.

Texnologik yechimlar: Pul oqimlarini boshqarish uchun zamonaviy texnologik yechimlarni joriy qilish, avtomatlashtirilgan moliyaviy tizimlardan foydalanish.

Strategik rejalashtirish: Pul oqimlarini boshqarish bo'yicha strategik rejalarni ishlab chiqish va ularni amalga oshirish.

Umuman olganda bu takliflar pul oqimlarini samarali boshqarishga yordam beradi va kompaniyaning moliyaviy barqarorligini oshirishga imkon yaratadi. Ular kompaniyaning intensivlik, likvidlik va muvozanatlilik ko'rsatkichlarini yaxshilash orqali moliyaviy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun pul oqimlarini boshqarish bo'yicha tavsiyalar:

Pul Oqimlarini Rejalashtirish va Byudjetlashtirish: Tavsiya: Mahsulotlar va xizmatlarni sotishdan tushumlar, sarf-xarajatlar va kapital investitsiyalarni to'liq hisobga olgan holda aniq byudjetlar tuzish. **Amaliyot:** Oylik va yillik pul oqimlari prognozlarini yaratish.

Rejalashtirilgan va aniq tushumlar, sarf-xarajatlar o'rtasidagi tafovutni muntazam tahlil qilib borish;

Qarzlarni samarali boshqarish: Tavsiya: Qarzlarning muddatlarini uzaytirish va qayta moliyalashtirish bo'yicha choralar ko'rish. **Amaliyot:** Qarzdorlik bo'yicha har oylik hisobotlar tayyorlash, qarzlarni to'lash grafiklarini yaratish va ularga rioya qilish;

Rezerv fondlarini yaratish: Tavsiya: Naqd pul oqimlarining to'satdan kamayishiga qarshi qoplash uchun rezerv fondlarini tashkil etish. **Amaliyot:** Rezerv fondlarining talab qilingan hajmlarini belgilash va ularni to'ldirish uchun muntazam to'lovlarni amalga oshirish;

Naqd pul aylanmasini optimallashtirish: Tavsiya: Kompaniyaning naqd pul aylanmasini tezlashtirish uchun choralar ko'rish. **Amaliyot:** Debitorlik qarzlarning qaytarilishini tezlashtirish uchun mijozlar bilan muloqot qilish, arzon va samarali to'lov tizimlaridan foydalanish.

Likvidlikni nazorat qilish: tavsiya: Joriy majburiyatlarni to'lash uchun zarur bo'lgan aktivlarning mavjudligini ta'minlash. **Amaliyot:** Likvid aktivlar va majburiyatlarni muntazam tahlil qilish va nazorat qilish, likvidlik koeffitsientlarini hisoblab borish.

Samarali xarajatlar boshqaruvi: Tavsiya: Xarajatlarning samarali boshqarilishi va ularning optimallashtirilishi. **Amaliyot:** Har oylik va choraklik xarajatlar tahlilini amalga oshirish, yuqori xarajatli elementlarni aniqlash va ularni kamaytirish choralarini ko'rish.

Texnologiyadan foydalanish: Tavsiya: Pul oqimlarini boshqarishda zamonaviy texnologiya va avtomatlashtirishdan foydalanish. **Amaliyot:** Moliyaviy boshqaruv tizimlarini joriy qilish, elektron hisob-kitob va nazorat tizimlaridan foydalanish.

Salbiy pul oqimlarini boshqarish: Tavsiya: Salbiy pul oqimlarining oldini olish va ularning oqibatlarini kamaytirish. **Amaliyot:** Har qanday salbiy pul oqimlarini tezda aniqlash va ularni bartaraf qilish uchun strategik rejalar ishlab chiqish.

Yuqoridagi tavsiyalar pul oqimlarini samarali boshqarish, kompaniyaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uzoq muddatli rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga yordam beradi. Bu tavsiyalarni amalga oshirish orqali kompaniyalar o'z moliyaviy holatini yaxshilaydi va tavakkalchiliklarni kamaytiradi.

Adabiyotlar/ Jumepamypa/ Reference:

Abdulazizovich, Abduvakhidov Akmal, and Kamilova Sanobar Mirdjamolovna (2022). "ISSUES OF BANKING SYSTEM DIGITALIZATION IN UZBEKISTAN." *World Bulletin of Management and Law* 11: 14-19.

Abdullaev A.J., Qayimova Z.A., Boltaev Sh.Sh (2021) *Pul va banklar //O 'quv qo'llanma "Durdona" nashriyoti Buxoro.*

Brealey R. A. et al. (2018) *Principles of corporate finance, 12/e.* – McGraw-Hill Education, – T. 12.

Brigham E.F., Ehrhardt M.C. (2013) *Study Guide for Brigham/Ehrhardt's Financial Management: Theory & Practice.* – Cengage Learning.

Case J. (1995) *Open-book management: The coming business revolution //(No Title).*

Keldiyorovich O.I., Sharof o'g'li R.S. (2023) *PUL OQIMLARI TO'G'RISIDAGI HISOBOTLARNI TUZISHGA QO 'YILGAN TALABLAR //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI.* – T. 3. – №. 1. – C. 276-283.

Van Horne J. C., Wachowicz Jr J. M. (2005) *Fundamentals of //Financial Management.*